

Helsingfors/Mariehamn 14.7.2020

Nr 27/20

Hänvisning Ålands lagtings skrivelse
26.6.2020, nr 156/2020.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över landskapslag om ändring av grundskolelagen för landskapet Åland, antagen av lagtinget 26.6.2020.

Landskapslagens huvudsakliga innehåll

Genom landskapslagen kompletteras grundskolelagen för landskapet Åland med bestämmelser om distansundervisning i exceptionella situationer. Landskapslagens giltighetstid är begränsad till skolornas hösttermin 2020 i och med att grundskolelagen upphävs den 1 januari 2021 genom att den nya landskapslagen om barnomsorg och grundskola då träder i kraft.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen för Åland hör landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar till landskapets lagstiftningsbehörighet. Lagstiftningsbehörigheten gällande kommunernas förvaltning, kommunernas tjänsteinnehavare, tjänstekollektivavtal för kommunernas anställda och disciplinär bestraffning av kommunernas tjänsteinnehavare tillkommer landskapet enligt 18 § 4 punkten i självstyrelselagen.

I självstyrelselagens 18 § 14 punkt har lagstiftningsbehörigheten gällande undervisning, läroavtal, kultur, idrott, ungdomsarbete; arkiv-, biblioteks-, och museiväsendet med de undantag som stadgas i 27 § 39 punkten hänförs till landskapets behörighet. Av regeringens proposition med förslag till ny självstyrelselag framgår att undervisningsväsendet i dess helhet ska vara underställt landskapets lagstiftning. Läroplikten hör som en del av undervisningsväsendet till landskapets behörighet (RP 73/1990 rd, punkt 4.3.2.).

Landskapslagen begränsar sig till att gälla distansundervisning i exceptionella situationer. Med sådan distansundervisning avses enligt landskapslagens 16a § 2 mom. undervisning som ges till en eller flera elevgrupper eller enskilda elever då landskapsregeringen eller någon annan myndighet helt eller delvis stängt en grundskola med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016) för att närundervisning inte kan ordnas på ett tryggt sätt. Med anledning härav konstaterar Ålandsdelegationen att smittsamma sjukdomar hos människor utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 29 punkt. Jämlikt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen ska de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag. Ovannämnda bestämmelse om att det ankommer på landskapsregeringen eller någon annan myndighet att besluta om att helt eller delvis stänga en grundskola med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar överensstämmer med 30 § 9 punkten i självstyrelselagen. Till landskapets behörighet gällande undervisningsväsendet hör att bestämma om den undervisning som ges under de situationer landskapslagen avser.

Landskapslagen är inte avsedd att gälla under sådana undantagsförhållanden som avses i grundlagens 23 §. Beredskap inför undantagsförhållanden utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 34 punkt.

Lagstiftningsbehörigheten i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag tillkommer riket enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt. Enligt grundlagens 16 § har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Bestämmelser om läroplikt utfärdas genom lag. Det allmänna ska, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv.

Genom lagen om temporär ändring av lagen om grundläggande utbildning har i nämnda rikslag intagits bestämmelser om exceptionella undervisningsarrangemang med i huvudsak motsvarande innehåll som landskapslagen. I utlåtandet över rikslagen konstaterade grundlagsutskottet att den subjektiva rätten till avgiftsfri utbildning som grundlagens 16 § 1 mom. tryggar innebär att undervisning ska kunna fås utan att eleven orsakas kostnader. Vid sidan av undervisningen ska också de nödvändiga läromedlen, såsom läroböcker vara avgiftsfria. Dessutom omfattar avgiftsfriheten behörig skolskjuts och tillräcklig föda. Grundlagsutskottet har beträffande rikslagstiftningen fäst uppmärksamhet vid att bestämmelserna är avsedda att gälla temporärt samt att elevens rätt till undervisning även under exceptionella undervisningsarrangemang tryggas i enlighet med lagen eller de bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

Grundlagsutskottet har även fäst uppmärksamhet vid att behoven hos missgynnade grupper tillgodoses (GrUU 18/2020 rd).

I landskapslagens förarbeten anges att genom att utveckla bestämmelserna om distansundervisning i exceptionella situationer tryggas alla barns rätt till grundläggande utbildning i enlighet med grundskolelagen, FN:s konvention om barnets rättigheter samt 16 § i Finlands grundlag, och till att uppfylla sin läroplikt i grundskolan i enlighet med grundskolelagen, även i situationer där skolorna stängs helt eller delvis med stöd av smittskyddslagen. Enligt landskapslagen får distansundervisning i exceptionella situationer i regel inte ordnas för elever i årskurserna 1-3, för elever som får mångprofessionellt stöd och som vanligtvis får sin undervisning i specialklass eller i träningsundervisningen eller för elever som på grund av handikapp omfattas av förlängd läroplikt. Syftet med att undanta de här elevgrupperna är enligt förarbetena att trygga dessa särskilt utsatta elevers rättigheter till en grundläggande utbildning. Det är även möjligt att undanta elever från distansundervisningen. Landskapslagen förpliktar kommunerna att under alla arbetsdagar ordna en avgiftsfri måltid för de elever som omfattas av distansundervisningen. Vid distansundervisningen ska kommunen ordna stöd för lärande och skolgång samt barn- och elevhälsotjänster på det sätt som är möjligt med tanke på de särskilda omständigheterna. Med beaktande av det som anges ovan anser Ålandsdelegationen att landskapslagen inte står i konflikt med rätten till den avgiftsfria grundläggande utbildningen som föreskrivs i grundlagen.

Landskapslagens 16a § 9 mom. berättigar landskapsregeringen att i en landskapsförordning utfärda närmare bestämmelser om distansundervisning i exceptionella situationer. Med beaktande av den reglering som finns i landskapslagen kan denna delegering inte anses beröra grunderna för individens rättigheter och skyldigheter och uppfyller därmed förutsättningarna för delegering i självstyrelselagens 21 § 1 mom. och grundlagens 80 § 1 mom.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagen faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Pellonpää och Suviranta.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
Sekreterare

Distribution: - Högsta domstolen
- Justitieministeriet